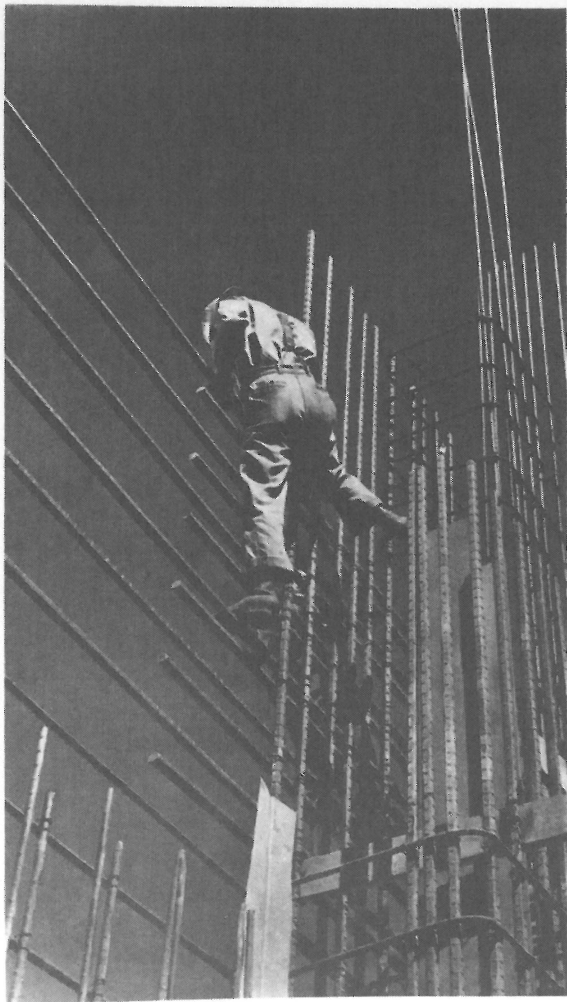

kontinentens konjunkturkurva alltjämt relativt gynnsam

Det ekonomiska läget i den västliga världen är f.n. mycket osladigt. Om man använder industriproduktionen som konjunkturindikator uppvisar de ledande länderna stora olikheter. I USA går produktionssiffrorna tveksamt uppåt. I Västtyskland börjar kurvan för industriproduktionen plana av och i de nordiska länderna är härvidlag stagnationstendenserna tydliga. Frankrike och Italien uppvisar däremot oförminskade uppgångstendenser, medan Storbritannien har stora svårigheter att arbeta sig ur de senaste årens stationära situation.

Trots de märkbara avmattningstecken, som gjorde sig gällande i Sverige under slutet av 1961, gick konjunkturprognoserna i den försiktiga optimismens tecken. Med utgångspunkt från en förhoppningsfull exportkalkyl beräknade man en produktionsökning under 1962 på 4 %. Under första halvåret steg exporten faktiskt mer än beräknat. Denna utveckling bars främst upp av den kraftigt expanderande utførseln av maskiner, bilar och fartyg. Däremot mötte som väntat försäljningen av våra viktigaste stapelvaror hårt motstånd på exportmarknaden. Sålunda noterades stora minskningar för såväl trävaror och massa som järnmalm.

Trots en som helhet starkt stigande export ökade emellertid industriproduktionen obetydligt under första halvåret och avmattningstendenserna från förra året synes ha fördjupats och spritt sig. Sålunda har pappersbruken, järnverken och även verkstäderna slagit av på sin ökningstakt i produktionen. Orsaken till stagnationstendenserna torde sökas i den privata investeringsaktiviteten, som efter några år av snabb tillväxt fallit in i ett lugnare tempo. Företagens investeringsplaner för 1962 har likväl enligt senaste enkät uppmärksamats något sedan i våras, vilket möjligen kan ses som ett resul-

Porf. är civilekonom och anställd vid Industriens utredningsinstitut.

lat av ett snabbt statligt ingripande som för företagen framför allt inneburit förbättrade finansieringsmöjligheter till investeringar i byggnader och anläggningar.

västtyska ekonomin alltjämt starkt expansiv

Den västtyska ekonomin är fortfarande starkt expansiv och industriproduktionen stiger alltjämt i förlägen rask takt. Utvecklingen för de olika industrigrupperna har dock under våren varit något oenhetlig. Rent allmänt kan man säga att tyngden i högkonjunkturen förflyttats från investerings- till konsumtions- sidan. Både vad beträffar produktion och ordergång har konsumtionsvaruindustrierna under året gått snabbare uppåt än kapitalvaruindustrierna. Detta får ses som ett resultat av de senaste årens väldiga inkomstsvällning, vilken skapat ett stort efterfrågetryck. Men här ligger också paradoxalt nog risken för ett konjunkturbakslag. Bristen på arbetskraft har nämligen lett till stora lönehöjningar, vilka företagen i allmänhet inte kunnat möta med motsvarande produktivitetsförbättringar och prishöjningar. Följden har blivit reducerade vinstmarginaler, varvid investeringslusten tonats ned. Även handelsbalansen har påverkats härav och överskottet för första halvåret i år är betydligt mindre än förra året. Den försämrade lönsamhetsmarginalen gör siffrorna för den ekonomiska aktiviteten något skenbara. Ett typexempel härpå är att trots den höga sysselsättningen inom varven ett av de större i branschen nämligen försatts i konkurs.

fortsatt uppgång i Frankrike

Driven av den stigande efterfrågan från såväl utlandet som hemmamarknaden fortsätter konjunkturen i Frankrike att förbättras. Produktionen steg sålunda med cirka 8 % under första halvåret jämfört med

motsvarande period i fjol. Det är nu liksom ett år tidigare de tekniska industrierna och bilindustrin som i första hand svarat för denna uppgång. Men även för övriga branscher redovisas stigande produktionsfigurer. Vissa svaghetstecken finns emellertid. Sålunda är ordergången till vissa grenar av metallmanufaktur mindre än den löpande produktionen. Ej heller är läget för stålindustrin väsentligt förbättrat.

Läget på arbetsmarknaden är mycket ansträngt trots att importen av utländsk arbetskraft varit ungefär dubbelt så stor som förra året. Pressen uppåt på lönerna har fortgått med oförminskad styrka. Trots de härav följande inkomststegringarna har konsumentpriserna stigit relativt litet.

ökat export från Italien

Italiens industriproduktion steg enligt preliminära beräkningar med 12 % under årets fem första månader jämfört med motsvarande fjolårsperiod. Under samma tid utvidgades också landets utrikeshandel kraftigt; exporten ökade ännu mer än importen varvid underskottet i handelsbalansen krympte till cirka 30 mrd lire. Exportökningen härrörde till största delen från jordbrukssektorn. Däremot mötte utlandsförsäljningen av industrivaror hårt motstånd, vilket får ses som bakgrunden av höjda löner och socialavgifter, tyngre skattebördor samt givetvis det inom Europa växande gapet mellan produktionspotential och efterfrågan för flertalet industriprodukter. Ordergången till industrin antyder också att Italien redan i år kan få betydande motgångar på exportmarknaden.

Inom landet synes dock ingen avmattning i efterfrågan vara att vänta inom den närmaste tiden. Framför allt är det efterfrågan på varaktiga varor som leder utvecklingen. F. n. ser det t. ex. ut som om det skulle råda ett stort efterfrågeöverskott på bilar och hushållsmaskiner.

arbetslösheten stiger i England

Storbritannien fick ingen större kännning av den allmänna västruropeiska högkonjunkturen från 1959. Industriproduktionens ökning har under de senaste åren aldrig överstigit 2 %. Inte heller i år torde härvidlag någon nämnvärd förbättring vara att vänta och hittills har produktionsnivån snarare legat under än över fjolårsnivån. Likväl har vissa — om än svaga — tecken till konjunkturförbättring framträtt. Exporten, som förra året utgjorde ett av de få ljusa inslagen i den brittiska ekonomin, har i år stigit ytterligare. Första hand är det den lyckosamma försäljningen av industrivaror på kontinenten som burit upp exportökningen, men på senare tid har också exporten till samväldesländerna efter några år av stagnation — i vissa fall kraftigt nedgång — skjutit i fart. Särskilt mycket steg utförde till Australien och Nya Zeeland. Ett annat relativt positivt inslag i konjunkturbilden var under den under årets första hälft höga konsumtionsnivån, särskilt beträffande varaktiga konsumtionsvaror. Denna uppgång i efterfrågan har emellertid varit lägre än man tidigare förutspått och ser man på försäljningssiffrorna för de senaste månaderna finner man att uppgången helt har upphört. De förbättrade villkoren för arbetslöshetssköp har således inte haft någon synlig effekt.

Läget på arbetsmarknaden har sedan början av 1961 successivt förvärrats. Arbetslösheten stiger samtidigt som antalet ofyllda vakanser har sjunkit. Typiskt för situationen är att den säsongarbetslöshet som brukar uppenbara sig först i augusti klart framträdde redan i juli.

Huvudförklaringen till svagheten i den engelska konjunkturen torde stå att finna på investeringsidan. De i fjol vidtagna kreditrestriktionerna åstadkom ett omedelbart ras i investeringsverksamheten. Denna har

som nedlagt på jordbrukets rationalisering. Men såväl strukturomsvängningen inom distributionen som också en eventuell associering med EEC skapar delvis nya problem när det gäller avyttringen av jordbrukets produkter. För handeln och såkert också för förädlingsindustrin ser sig i detta läge ett närmare samarbete med jordbruket både nationellt och önskvärt. Handels vill gärna lämna sitt bidrag för att säkra jordbrukets avyttring även under kommande, sannolikt mera fria handelsförhållanden. Men det är då angeläget att mer av förtröende- och samarbete etableras mellan producenter och olika produktkategorier på jordbruksområdet.

Både för producenterna och handelskommer de fördelaktigheter och önskemål som här antyts, att i längden säkerligen visa sig högst relevanta och motiverade. Vi finner det därför mycket beklagligt, att återbesättandet av handelsplats i jordbruksnämnden givit jordbruksgenerationernas press andringar att ännu frammana ett varken motiverat eller av någon önskat motsvarande.

KONJUNKTURKURVAN ...

Forts. från sid. 6

sedan inte förmått lyfta sig till den gamla nivån, trots att i år förbättrade finansieringsvillkoren. Örderingen går ut på att någon nära förbättring hävdas. Nybeställningarna av verktygsmaskiner, en i allmänhet mycket god indikator på investeringsutvecklingen, har sjunkit under året. Som orsak till den

bristande investeringslusten har bedömts i allmänhet främst på EEC-förhållanden samt utvärderingen hos företagen om den närmaste konjunkturen i Västskyland och USA.

USA-expansionen ej så stark som väntad

Prognoserna för USA:s ekonomiska utveckling 1962 var i allmänhet ljusa och administrationen spådde en ökning i nationelltotalprodukten på 9 %. Under första halvåret hade emellertid inte expansionen den styrka man hoppats på. Visserligen visar siffrorna för såväl nationelltotal som industriproduktion en ganska stor uppgång jämfört med första halvåret i fjol men vid tolkningen av dessa siffror måste man erinra sig att den senaste recessionen hade sitt bottenläge vid början av första året. Under de sista månaderna synes expansionen nästan helt ha upphört och t. ex. verkar det optimistiskt att tro på en produktionsstegring som uppgår till hälften av den förbättrande.

De uppbomsade faktorerna för produktionsutvecklingen har i första hand ställt att finna på investeringsidan. Sådana har varken företagens fasta investeringar eller lagerrupphöjningen skett i tillägnelsevis den takt som fördras för en snabb konjunkturuppgång. Däremot har den privata konsumtionen — efter i detaljhandelsomsättning — fått en kraftig nedgång under de kalla vintermånaderna svingat sig upp på en hög nivå. Framför allt gäller detta köpen av varaktiga varor; biförsäljningen från mars till juli var t. ex. den högsta på 7 år.

Ett av de mera expansiva inslagen i USA kom från bostadsbyggandet, varvid det säsongsindex för antalet igångsättningar per månad steg med 5 % från december till juni. Den totalt sett ökade aktiviteten inom ekonomin minskade arbetslösheten från knappt 7 % i januari till drygt 5 % i juni.

Indikatorerna för produktionsutvecklingen tyder mera på en stagnation än en fortsatt uppgång. För det första visar investeringsviljan låga tecken att stiga och den sedan februari stadiga minskningen i örderingen till kapitalvaruindustrin har ännu inte brutits. Den förbättring i avskrivningsmöjligheterna, som nyligen medgavs företagen, anses på flera håll inte vara ett tillräckligt medel att åstadkomma en vändning här. För det andra har detaljhandelsomsättningen under den senaste tiden varit sjunkande. Den omständigheten att de disponibla inkomsterna i det närmaste slutat stiga ger andning till en viss pessimism om den privata konsumtionens närmaste utveckling. Här till kommer att rykten om en relativt nära förestående recession förde göra konsumenterna något ovilliga att låra sig nya avbetalningsskulderna. För det tredje har ökningen i bostadsbyggandet för tillfället upphört. För det fjärde har lagerrupphöjningen ännu inte visat några tecken till kraftigare ökning.

Det är illevald för de två sistnämnda områdena man kan hoppas på att näringslivet får nya inkomster. På bostadsmarknaden tyder nämligen de flesta tecken på en lång och kraftig expansion av nybyggandet, t. ex. befolk-

ningsstrukturen är gynnsammare i detta avseende än i de flesta länder i Västerbron. Vad gäller den framtida lagerrupphöjningen kan man vänta sig en stabilisering av ställagen och lagren av vissa stålprodukter. Dessa hade inför året byggts upp onormalt mycket. Sedan året avväjts har lagren successivt avvecklats med påföljande minskning i örderingen till stålindustrin och andra berörda industrier. Då biförsäljningen av vilken stålkonjunkturen till stor del bestäms visar hög siffror förde lagren mot slutet av året ha anpassats till den aktuella förbrukningen.

stabil expansion i Kanada

Efter en dopping i konjunkturen, som främst tog sig uttryck i en markant minskning i produktionen av kapitalvaror, repade sig den kanadensiska ekonomin under andra kvartalet förra året och har sedan dess kännetecknats av en stabil expansion. Den största uppgången har noterats för varaktiga varor, medan produktionen av icke varaktiga varor har fortsatt stiga i sin lugna trendmässiga takt. Den gynnsamma produktionsutvecklingen har medfört också sysselsättning och minskad arbetslöshet. Arbetsmarknadsläget varierar påfallande mycket i de olika länderna. Således uppgick i juni antalet arbetslösa till 7,5 % i atlantprovinserna mot 2,2 % i prärie-provinserna. Expansionen synes fortsätta än en tid. Här tyder bl. a. den senaste investeringsprognosen för 1962. Enligt denna kommer de offentliga och privata investeringarna att tillsammans stiga med drygt 8 % jämfört med i fjol. Av näringslivets investeringar faller huvuddelen på gruvindustri och egentlig inparten. Inom den senare är det främst metallindustrin samt olje- och naturgasprojektet som lockar kapitalet.

produktionsstegring i Australien

Det ekonomiska läget i Australien håller på att förbättras. Under året har så långt man kan se av statistiken en allmän stegring av produktionen ägt rum med sin tydndpunkt på de varaktiga varorna. Ser man till de speciella varugrupperna finner man den största produktionsökningen för husgeråd och möbler, vilket verkar förväntande med tanke på att bostadsbyggandet har avancerat i tämligen lågt takt. Förbättringen på arbetsmarknaden har gått långsamt och den sista arbetslöshetsnoteringen lön på 2,3 %. Trots stigande import har handelsbalansen under året lämnat överskott. Den relativt stora valutareserven ger jämte de goda exportutsikterna utrymme för fortsatt importökning ännu en tid framöver.

stram kreditpolitik i Japan

Den japanska expansionen kunde under hela fjolåret förläta utan någon allvarig arbetskraftsbrist. Under förra året blev emellertid detta problem akut. Den ökade spänningen på arbetsmarknaden ledde till stora löneökningar, vilka översteg produktivitetsförbättringarna. De ökade inkomsterna bidrog i sin tur igenom kraftigt ökad import var brist

konjunkturjämningsfonder för lagerinvestering

I ett nyligen avslutad förslag till ändringar i 1955 års förordning om investeringsfonder framhåller investeringsfundsstyrelsen att den nuvarande investeringslagstiftningen i praktiken i stort sett endast kommit att avse investeringar i byggnader. Utredningen framlägger nu — i enlighet med direktiv från förtärla om sidan andring i lagstiftningen att den ger större möjligheter att stimulera företag att arbeta på lager. Den möjlighet, som enligt förslaget skall beredas näringsidkare att låga investeringsfond i anspråk för överföring till lagervesteringsskonto, står i första hand öppen för industri-företag. Dock laggar de föreslagna bestämmelserna åtskilliga hinder vägen för Arbetsmarknadsstyrelsen att meddela tillstånd även till ett handelsföretag att det skulle befinnas av intresse att stimulera till en lagerrökning inom företaget. Lagerrökningen skall dock alltid gynna svensk produktion och sysselsättning.

Utredningen föreslår även att de särskilda investeringsavdragets storlek ökas beroende av det ändamål var till-fonden används. Då det gäller kostnader för grundförbättringar samt för ny- eller ombyggnad bör något investeringsavdrag icke vidare ifrågakomma. Däremot anser utredningen att investeringsavdraget bör bibehållas oförändrat då fonderna används för andra investeringar än nyss nämnda, exempelvis skogsbruk m. m. Dock föreslår man ett särskilt undantag för lagervesteringar där investeringsavdraget enligt utredningen bör höjas till 20 %.

I utredningen föreslås vidare en hel del detaljförändringar i förordningens bestämmelser, främst i syfte att öka möjligheterna att utnyttja investeringsfonderna samt att underlätta tillämpningen av lagstiftningen. Bland annat regleras möjligheterna till överflyttning i besättningsskiftande av investeringsfond mellan företag inom en och samma koncern.

i betalningsbalansen till valutakris. Detta förarbetade Bank of Japan att i september 1961 höja diskontet samtidigt som man försärdare importfinansieringen och i övrigt stramade på kreditmarknaden. På det realekonomiska planet medförde detta under de närmaste månaderna en avsmattning i produktions- och konsumtionsutvecklingen. I april sjönk såväl industriproduktionen som omsättningen i detaljhandeln. Den tunga industrin verkar ha drabbats mest. Man får i detta sammanhang inte glömma att produktionsresultatet inom t. ex. den kemiska industrin och cementindustrin dragits ned p. g. a. strejker. Dessutom kan en del av produktionsminskningen förklaras av att man de sista månaderna på många håll sökt nedbringa sina lager, ett förhållande som såvälvis får ses mot den skärpta kredit-situationen.

Finansåret 1962 (april 1962 — mars 1963) ser ut att bli ett andamnings-år. Denna uppfattning stöds inte minst av att regeringen tycks vara fast beslutet att fortsätta med sin strama kreditpolitik.

NVÄNDBARHET

corgar • klädkorgar
tr och -ringar • säv-

PEX • spånplattor

A S:T ERIKSMÄSSAN